

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
АКАДЕМИК Е.А.БӨКЕТОВ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҒАНДЫ МЕМЛЕКЕТТІК
УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КАРАГАНДИНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АКАДЕМИКА Е.А.БУКЕТОВА

**ЕҢБЕК НАРЫҒЫНЫҢ ДИНАМИЗАЦИЯЛАНУЫ
АЯСЫНДА ЕЛДІҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ
ӘЛЕУЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

Халықаралық қатысушылармен өткен дөңгелек
үстел материалдары

***

**ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО
ПОТЕНЦИАЛА СТРАНЫ В КОНТЕКСТЕ
ДИНАМИЗАЦИИ РЫНКА ТРУДА**

Материалы круглого стола
с международным участием

Қарағанды
2014

316.344.32 (574)
(C)24

Редакция алқасы — Редакциялық коллегия

Б.И., д-р филос. наук, профессор (отв. редактор);
З.Х., канд. социол. наук, доцент;
А.Б., канд. ист. наук, доцент;
А.А., канд. социол. наук, доцент;
Д.Б., канд. полит. наук, доцент

жарығының динамициялануы аясында елдің интеллектуалды әлеуетін қалыптастыру: Халықаралық конференцияның материалдары. — Караганда: ҚарМУ баспасы, 2014. — 192 бет.

интернетте интеллектуального потенциала страны в контексте динамизации рынка труда: Материалы круглого стола с международным участием. — Караганда: Караганда: ҚарМУ, 2014. — 192 с.

65-39-455-3

ш жинаққа дөңгелек үстелдің материалдары енді. Отандық және шетелдік ғалымдардың, жоошының магистранттарының және мектеп мұғалімдерінің, және шетелдік жастардың еңбек жарығының дамуына интеллектуалды әлеуетінің дамуына қатысты ғылыми тәжірибесі.

який сборник вошли материалы круглого стола, которые научные исследования, образовательные практики и зарубежных ученых, преподавателей вузов, и учителей школ, посвященные проблемам развития интеллектуального потенциала современной молодежи в соответствии с развитием рынка труда в Казахстане и зарубежом.

ӘОЖ 331.5:316.344.32 (574)
ББК 65.9 (2К)24

65-39-455-3

© **Карағанды мемлекеттік университеті, 2014**

АКМЕОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПОНЕНТА В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ПРЕДПОСЫЛКА СТРАТЕГИИ ЖИЗНЕННОГО УСПЕХА

Карипбаев Б.И.

*д. филос. н., профессор, зав. кафедрой философии и теории культуры
КарГУ им. Е.А. Букетова
(г. Караганда, Казахстан)*

Новая ситуация в гуманитарных науках выводит к проблеме формирования личности, которые связаны с выявлением соотношения теоретического и методологического и прикладного в социальной практике, эффективных взаимосвязей гуманитарных исследований и достижений общественных, естественных, технических наук. Разработка стратегии опережающего социального развития. Это связано с вступлением мирового сообщества в эпоху нарастающих изменений во всех сферах жизнедеятельности человека. Основным условием успешной социальной деятельности, от которого зависят успехи социализации и модернизации, становится профессионал, обладающий не только глубокими специальными знаниями, но, в первую очередь, ориентированный на творчество в своей деятельности, заинтересованный в непрерывном личностном самосовершенствовании, обладающий духовно-нравственными принципами социальной ответственности. Ведущим социальным институтом, создающим условия для формирования соответствующих личностных компетенций является сфера образования. Необходимость качественных изменений в системе казахстанского образования четко сформулирована в Конституции Республики Казахстан «Об образовании», Законе «О государственной молодежной политике», Законе о «Назарбаев Университет», «Национальных интеллектуальных школах» и «Назарбаев Фонд», Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2014-2019 годы, программной статье Президента РК Н.А. Назарбаева «Социально-экономическая модернизация Казахстана: двадцать шагов к Обществу Восточного Труда» и других документах. О необходимости формирования поколения молодых людей, способной взять на себя ответственность за будущее страны говорил в Послании «Казахстанский путь 2010-2020: единая цель, единые интересы, единое будущее», выступившем в Московском государственном университете имени М.В. Ломоносова в своем выступлении на XXI сессии Ассамблеи народа Казахстана Президент РК Н.А. Назарбаев.

которую выбирают школьники на селе, - как отметила руководитель проекта директор Института развития образования НИУ ВШЭ Ирина Абанкина, - И политика и в России, и в Китае должна считаться именно с этим фактором - мотивацией, которая сходным образом проявляется в обеих странах. Образование становится основным социальным лифтом для сельских школьников, который позволяет им благополучно адаптироваться в жизни» [3].

Результаты и опыт проведения подобных исследований. безусловно, применим к современным казахстанским реалиям. Тенденции развития мирового рынка труда, мотивации и профессиональные ориентации молодежи в целом, и сельской молодежи в частности, имеют общемировые механизмы формирования и вписаны в глобализационный контекст.

Литература:

1. Выпускники из обеспеченных семей лучше сдают ЕНТ // Новости портала MAIL.RU [Электронный ресурс] // URL: <http://news.mail.ru/inworld/kazakhstan/society/18560000/> (дата обращения: 15.06.2014)
2. Аналитический отчет 2084 // <http://www.hse.ru/news/28288343.html>. // (дата обращения: 15.06.2014)
3. Абанкина И. Портреты поколения. //Портал Высшей Школы Экономики. <http://www.hse.ru/news/28288343.html>. // (дата обращения: 15.06.2014)

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАНУЫНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ РӨЛІ

Кылышбаева Б.

*д. социол.н., доцент кафедры социологии и социальной работы,
КазНУ им. аль-Фараби (г. Алматы, Казахстан)*

Маульшариф М.

*к. социол.н., доцент кафедры социологии и социальной работы,
КазНУ им. аль-Фараби (г. Алматы, Казахстан)*

Жастар - бұл мемлекеттің негізгі тірегі бола отырып, болашақта ел басқаратын ұрпақ өкілдері. Кенеттен емес, БҰҰ Мыңжылдық даму бағдарламасындағы негізгі шешуші мәселе ретінде – жастар олардың қалыпты өмір сүруі, денсаулығы, тиімді еңбек етуі секілді мәселелер қозғалған.

Инновациялық экономика жағдайында экономикалық категория айналуынан жаңа категорияға өтудің жолдарын жасау және оны жүзеге асыру мәселесі Президенті Н.Ә.Назарбаев «Әлеуметтік-экономикалық дамудың басты бағыты» атты 2014 жылғы жетінші бағытында, «Қазақстан азаматының өмірі», ең алдымен білім беру жүйесін дамытуға атап өткен.

Н.Ә.Назарбаев «Жалпыға ортақ Еңбек» бағдарламасында, оқу-тәрбие процесін модернизациялауға қатырмасы білім жүйесін жетілдірудің негізінде келтірген.

Н.Ә.Назарбаевтың: «Басты бағыт – еңбек өмірге, бастамашыл еңбекке бейімдеу. Мен жас ұрпақтың ел болашағы үшін маңызды қасиеттерін дамыту және атап көрсете беремін. Мемлекет әрбір жастың өмірдегі ролін қажет болуы үшін бәрін де жасауға тиіс. Қазақстан азаматының сенімін нығайта түсетін бағыттарды таңдау керек».

«Мемлекеттік жастар саясаты туралы» заң жобасының жас мамандарды еңбекке орналастырудың кезеңдері туралы, жастар тәжірибесін ұйымдас-тыру және олардың қажет нормалар қажет екенін еске салды.

Бүгінде жастар саясаты саласында әлеуметтік жұмыс жасауға бағытталған жоба жүзеге асырылып жатыр. Оның ішінде «Дипломмен – ауылға!», «Жастар – кадрлар резервіне» және «Жастар тәжірибесі» сияқты сер-тификаттардың енгізілуіне көңіл бөлінген.

Бүгінгі таңда еліміздегі жұмыссыздардың саны жастары құраса, сол жастардың 76 пайызының білім деңгейі орта білімі бар екенін айта кеткен жерде, оларды жұмыспен қамту үшін алдымызды қарастыру керек.

Мемлекет басшысы біздің жастар елімізді дамытуға қажетті екенін, Қазақстаннан тыс жерде жұмыс істейтін жастардың Қазақстанда еңбек етіп, өз әлеуеттерін жүзеге асыруына қолдау баса айтты. Жастардың өз мүмкіндіктерін анықтау және оларды армандарына жетуіне мемлекет барлық жағдай-ды жасауға тиіс.

Мемлекетіміздің тұрақты даму үдерісін қамтамасыз етуіне жас ұрпақтың әлеуметтік бағытталуы және азаматтық ұйымдастырушылық, әлеуметтік-экономикалық жағдайлар жасау және оларды нығайту.

туысқандарымен тұрады. ҚР жастары арасында некеге тұрудың орта жасы ЕО мемлекеттерімен (27,3 жас) шамалас, яғни 1999 жылы 25,9 жас болса, 2009 жылы 26,8 жасты құраған. Бұл мәселені біріншіден, жастар арасындағы құндылықтардың батыстық сипатта өзгеруімен, екіншіден әлеуметтік-экономикалық себептермен түсіндіруге болады. Бүгінгі таңда жастардың еңбекпен қамтамасыз етілуі 93% жуықтап (60% жуығы өзін-өзі жұмыспен қамтушылар), жұмыссыздық деңгейі 5,2% құрағанымен кедей халықтың 26,9% 15-29 жас аралығындағы жастар құрайды. Қылмыстық жауапкершілікке тартылғандардың (сотты болғандар) құрамы бойынша 14-29 жас аралығындағылардың үлес салмағы-45,4% құрайды [38]. Осындай проблемалар қысқа және ұзақ мерзімде жастардың барлық санаттары келешекте өзіндік белсенді азаматтық санасын тәрбиелеуге, олардың қоғамның әлеуметтік мәселелерін шешуге белсене қатысуына бағытталған жастардың қоғамдық маңызды бастамаларын тиімді қызмет ететін мемлекеттік органдармен қорғау жүйесін қалыптастыруды қажет етеді. Жастардың тұрақты әлеуметтік-экономикалық жағдайы – оның дамуының, маргинализациялаудың ең төменгі деңгейіне мәлімет, жастар ортасындағы қылмыстың төмендеуінің кепілі. Сонымен, бүгінгі таңда ҚР жастары үшін негізгі әлеуметтік-экономикалық проблемалар-тұрғын үй мен жұмыс табу.

Әлеуметтік зерттеулердің нәтижесіне сүйенер болсақ, мемлекеттік органдарға жастардың өтініш жасауы жоғарғы деңгейде емес. Білім алуға мұқтаж және қайта даярлаудан өтуді қажетсінетін респонденттердің 70,6 % мемлекеттік органдарға өтініш жасамағандығын, тек 21,3% ғана өтініш білдіретіндігін, 8,2% жауап беруге қиналатындығын көрсеткен [39]. Осы орайда жастардың құқықтық сауаттылық деңгейін арттыру жұмыстары қажеттілігі көрінеді. Құқықтық сауаттылық деңгейін арттыру жұмыстары өзгенің мүддесін көздейтін топтар(халықаралық қорлар, дәстүрлі емес, қызметіне елімізде тыйым салынған діни ұйымдар, т.б бірлестіктер)тарапынан жүргізілуі барысына мемлекетпен қатар ҚР жастары қырағылық танытулары аса маңызды. Қой терісін жамылған қасқырлардан сақ болу әрбір жас азамат үшін үлкен мәнге ие.

Еліміздің соңғы қоғамдық саяси өмірі жылдарында шындығында атаулы оқиғалар болды. Қазақстан Кеден Одағына енді, ДСҰ-ға еруге дайындықтың соңғы кезеңінен өтті, сонымен қатар VII Қысқы Азия ойындары табысты өтті. ҚР халықаралық саяси аренада тағы бір рет танытқан 2010 жылдың ең маңызды қоғамдық саяси оқиғасы, ол соңғы 11 жылда бірінші рет саммиті өткізілген Қазақстан Республикасының ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуі болды. Жастардың негізгі

қажеті мен және халықаралық оқиғаларға белсенді қатысуы жастардың еліміздің қоғамдық саяси өміріне қажетті әлеуметтік сауалнамалар нәтижесінде түзілген мәліметтер негізінде қарастырылады. 2010 жылғы Қазақстан Республикасының ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуіне «Сіз қалай бағалайсыз?» деген сауал бойынша 70% жауапкершілігі Қазақстанның ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуіне қажеттілікке негіздемелер ретінде еліміздің саяси демократиялық жаңарулардың болуына, сонымен бірге жастардың қатысуына әсері ететіндігі көрсетілген. Бірақ жастар де болған, олар 13%-ы құрайды (негізгі ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуді теріс бағалағандар(20%)-ға келтірген: «бұл өте көп ақшалай қаражаттың жұмсалуына қажеті жоқ»; «бұл еліміздің имиджін бұзды». Сондай-ақ, көпшілік жастар Ресей Федерациясының бірыңғай экономикалық және қаржылық баға береді. Тек 2% жастар бұған теріс баға көрсеткіштер жастардың маңызды халықаралық оқиғаларында Қазақстанның бастамасымен болған оқиғаларға қатысты екендігін көрсетті.

Алайда, жастар қоғамдық бірлестіктеріне қатысқан, олар әлі күнге дейін көпшілік ұйымдары емес. Мысалы, Қазақстан Республикасының 30% жастарының, оның көпшілігін жастар құрап отырғандығын көрсеткенімен, жастар қоғамдық бірлестіктері жоқ. Қазіргі барлық жастардың мүддесін толық дәрежеде білмейтіндігі тек мектеп оқушылары, жоғары және арнаулы студенттері секілді жастардың тек белгілі бір санаттарында, ал жұмыс істейтін немесе жұмыссыз жастардың санаттарындағы жастар қамтылмай қалып отыр.

Жастардың қоғамдық-саяси өмірге қатысу деңгейіне 51,5% қатыспайтындықтары, 40% жуығы (16,2% ғана белсенді). Жастар ЖІК, студенттік ұйымдары, дебат клубтары, «Жас Отан» сияқты қоғамдық оқу орындарының жанындағы жастардың қатысуы арқылы қоғамдық-саяси өмірге қатысудың маңызды ұйымдарының қатарына «Жас Отан» ЖҚ (40% (27,8%)) енген. Бұл бірінші кезекте аталған ұйымның көлемімен, олардың жұмысының форматымен және олардың маңызымен байланысты. оппозициялық саяси жастар ұйымдары: «Рух» жастар жас профессионалдарының қоғамы, «За

үшін қоғамдық-саяси тұрақтылықты сақтауда жастар ортасындағы этносаралық және конфессияаралық өзара қарым-қатынас әлеуметтік-экономикалық фактор секілді маңызға ие. Сол себепті жастар ұйымдарының қызметін оларды жаңа тиімді жұмыс орындарына тарту арқылы жандандыру, жастарды әлеуметтендірудегі және оларды тұтас экономикалық, саяси және социомәдени кеңістікке біріктірудегі елдің шығындары мен жоғалтуларын шамалау (минимизация) мақсатында әртүрлі жастар ұйымдарының қызметін мемлекет тарапынан үйлестіру қажет.

FIDDLING, DRINKING AND STEALING: MORAL CODE IN THE SOVIET ESTONIAN MINING INDUSTRY.

Keskula E.

*Max-Planck-Institut für evolutionäre Anthropologie,
(Halle, Germany)*

This conversation between the chief engineer and the director of an underground oil-shale mine in the north-eastern part of Soviet Estonia takes place in the novel of Estonian writer Raimond Kaugver. His socialist realist novel talks about everyday life and work in the mine, the moral dilemmas of the workers and engineers, their doubts about work, building Communism and even finding love. Kaugver spent several months working in the mine as a laborer in the early 1960s and encountered the everyday problems of a Soviet mine, including the common ways of cheating the system and misbehavior of the miners, such as in the dialogue above. This is the focus of this article.

Estonia was incorporated into the Soviet Union in 1940. Oil-shale mines had already been operating in north-east Estonia since 1916 due to fuel shortages during the First World War, and continued throughout the period of the first Estonian Republic under private and national ownership [1]. Under Soviet rule, the mines were incorporated into one state-owned company, and new mines were opened to increase production significantly, mostly for producing household gas and electricity in the western part of Soviet Russia [2]. Migrant labor from across the Soviet Union, particularly from Ukraine, Belarus and Russia, was sent to Estonia to work in the mines [3]. Among the workers, there were people who had fought on both sides of the war and later came to work in the mines, often under a new name. Miners' backgrounds were not checked very thoroughly if they were good workers, but those with suspicious backgrounds were not given any public recognition or honors for their work [4].

In the late 1940s, mining engineering students at the Estonian Polytechnic University. It mostly attracted students from Estonian peasant families, since the wages were higher than for other specialties. Additionally, they had been accepted by other universities or technical schools because of their parents' background, were accustomed to the new skills were needed. The new working class that emerged differed significantly from the pre-war trained engineers and local Estonian peasants who were not. The new crowd was characterized by ethnic diversity, different backgrounds and attitudes towards work, including drinking and misbehavior, was also created, along the way. The moral code developed at the workplace, and what the boundaries of acceptable behavior were, including what did not cause condemnation of others in the workplace.

Looking at worker-state relations in the Soviet Union distinguishes three main explanations for why an implicit social contract existed between the workers and the state. Firstly, the workers complied with the regime and the state in exchange for labor security, social benefits and reduced taxes [5]. Secondly, other authors have interpreted the state-sponsored atomization of the working class as a strategy to prevent the emergence of workers' solidarity. Thirdly, the state prevented any kind of independent organization and political voice. A third explanation, based on post-structuralist social histories of the Stalinist era, is that the use of class language in the formation of class consciousness, as Ashwin points out, came at the expense of individual language. According to those interpretations, the state had prevented them from forming an effective opposition by constraining them by the lack of autonomous language.

I believe that there are elements of truth in all these explanations. Although state monopolization of workers' language and organizations like the trade unions prevented other ways of expressing it collectively remained